

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม
ประเภทพระดินสำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง
นครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน
Cultural Souvenir Development : Soil Texture Buddha
Image of Nakornchum Amulet Participatory Creation
Learning Source, Kamphaengphet

พจนันธรรม นรงค์วิทย์ และ อำไพ แสงจันทร์ไทย

สาขาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

PojtomNarongwitand UmpaiSaengchanthai

Product Design Technology Program, Faculty of Industrial Technology,
KamphaengPhetRajabhat University.

Tel.085-934-7292 Email. gapomdesign@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน
สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วม
กับชุมชน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิง
วัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร (2) เพื่อออกแบบและพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมี
ส่วนร่วมกับชุมชน (3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของ
ที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนา
อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัด
กำแพงเพชร มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม จากพระดิน

จังหวัดกำแพงเพชรทั้งหมด 3 รูปแบบ คือแบบพระเครื่องทั่วไป แบบแขวนผนัง และแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง มีความเห็นสอดคล้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง โดยพัฒนาจากรูปแบบผลิตภัณฑ์พระเครื่อง “พระซุ้มกอ” จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นหนึ่งในเบญจภาคีที่มีชื่อเสียงโด่งดังในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งสามารถนำรูปแบบของ “พิมพ์พระเครื่อง” มาเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบการออกแบบได้ เพื่อสื่อถึงประวัติ ความเป็นมา และความสำคัญของวัฒนธรรมการพิมพ์พระ โดยมีเงื่อนไขว่าพิมพ์พระเครื่องที่นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจะต้องไม่เป็นในลักษณะของพิมพ์พระถาวรที่สามารถนำไปพิมพ์ได้จริง โดยใช้สรีระที่สื่อถึงความเป็นไทย และพัฒนาบนพื้นฐานความเหมาะสมทางด้านพุทธศิลป์ และศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ส่งเสริมคุณค่าด้านวัฒนธรรม และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มุ่งเน้นด้านความสวยงามเหมาะสมต่อการเคารพบูชา โดยมีข้อมูลระบุถึงความเป็นมา และความสำคัญของวัฒนธรรมการพิมพ์พระเครื่อง เพื่อให้ผู้เข้าบูชาตระหนักถึงการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการพิมพ์พระสืบไป ออกแบบโดยการใช้วัสดุไม้สักเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากชุมชนสามารถดำเนินการผลิตเชื่อมโยงกับผู้ที่มีทักษะด้านการสร้างสรรคงานไม้สักได้เป็นอย่างดี

จากการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้ข้อสรุปเป็นผลิตภัณฑ์ 3 รูปแบบ และประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า รูปแบบที่ 3 ซึ่งเป็นรูปทรงเสมา มีความเหมาะสมมากที่สุด ในเชิงวัฒนธรรม ความสวยงาม และสอดคล้องกับการผลิต โดยให้มีการพัฒนาและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ตามกรอบแนวคิดทางการตลาด พบว่า กลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดินที่ออกแบบและพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ , พระดิน

Abstract

The research, cultural souvenir development: soil texture amulet of Nakornchum Amulet Participatory Creation Learning Source, Kamphaengphet, was aimed to (1) study the cultural souvenir design of soil texture amulet from Kamphaengphet Province, (2) design and develop the mentioned cultural souvenir and (3) study the market possibility of the developed cultural souvenir.

From this research we founded that, the Nakornchum Amulet Creation Learning Source in Kamphaengphet has been creating 3 designs of soil texture souvenir which are general Buddha amulet, wall Buddha Image and desk top Buddha image. The desk top Buddha image was developed from a Buddha amulet called “PhraSoomKho”, one of five famous Buddha amulet in Kamphaengphet, which designer used its mold as part of the design in order to reflect history, background and the importance of the amulet creating culture. Conditions on designing the souvenir were that the mold that used in developing souvenir was not a permanent mold that can be used to create the real Buddha image, use the figure that represent Thai and develop the souvenir on the basis of a suitability of Buddhist art, promote the cultural value and focus on the beauty of the souvenir suitable for worship. The souvenir must provide the information of background, the importance of the amulet creating culture in order to have customers aware of cultural conservation of creating the Buddha amulet. Material used was teakwood because there are skill workers who familiar with

teakwood in a community.

From the participatory design with the community and evaluation from experts on culture in Kamphaengphet, the results indicated to third design of souvenir which is Sema shape (semi-circle shape) is the most suitable in terms of culture, beauty and in accordance with the production process. There were advices from experts which designer will convey to. From market possibility study found that the level of satisfaction of customers and tourists on soil texture Buddha image which co-design with the community is at the high level.

Keyword : Product Development, Soil Texture Buddha

บทนำ

ปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยววนั้นนักท่องเที่ยวจะมีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่างๆเพิ่มมากขึ้นดังนั้นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจึงจัดเป็นเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจหลักหรือที่เรียกว่าธุรกิจทางตรงที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและมีความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของประเทศเกิดการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศและท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงสามารถช่วยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันด้านสังคมธุรกิจผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกยังสามารถลดการอพยพการย้ายถิ่นฐานของคนในท้องถิ่นและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม

และเกิดความสามัคคีภายในท้องถิ่นด้วยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่เป็นมรดกสืบทอดมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกนอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศและท้องถิ่นแล้วยังส่งผลให้เกิดการเดินทางมาเที่ยวช้ของนักท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อีกเนื่องจากเป็นเป็นลิ่งกระตุ้นและเตือนความทรงจำให้แก่ักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (แพตติยา ทองใบ, 2553 : 3-4)

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณซึ่งได้รับการยกย่องเป็นเมืองมรดกโลกตั้งแต่วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 และยังถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2554 ซึ่งสะท้อนถึงการเป็นเมืองที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญในระดับสากล อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่ขึ้นชื่อในเรื่องของ “กรุพระเครื่อง” โดยปรากฏอยู่ในคำขวัญของจังหวัดว่า “กรุพระเครื่อง เมืองคนแกร่ง ศิลาแลงใหญ่ กล้วยไข่หวาน น้ำมันลานกระบือ เลื่องลือมรดกโลก” สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นเมืองที่อุดมด้วยกรุพระเครื่อง ซึ่งมีมากมายหลายกรุ โดนเฉพาะอย่างยิ่งพระซุ้มกอ ที่เป็นพระเครื่องขึ้นชื่อในจังหวัดกำแพงเพชรและอยู่ในเบญจภาคี ซึ่งเป็นที่เลื่องลือกันว่า ใครมีกูแล้วไม่จน เป็นพระศิลปะสุโขทัยยุคต้น สร้างประมาณ ช่วงปี พ.ศ.1900 และในปัจจุบันมีการนำพิมพ์พระเครื่องมาทำเป็นพระดินสำหรับใช้เป็นของฝากและของที่ระลึกประจำจังหวัดกันอย่างแพร่หลาย โดยบรรจุอยู่ในกรอบ และหรือทำในลักษณะของที่ระลึกชิ้นเล็ก ที่ใช้แจกจ่ายในงานมงคลต่างๆ

แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม ตั้งอยู่ที่ 066 หมู่ 3 ซอยซากังราว ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เริ่มต้นขึ้นมาจาก นายสมหมาย พยอมี ผู้มีถิ่นฐานอยู่ในเมืองนครชุม และคลุกคลีอยู่ในวงการพระเครื่อง ด้วยความที่มิไจรัก จึงศึกษาและจดจำวิธีการทำพระเครื่องจากช่างพระเครื่องในกำแพงเพชร แล้วนำมาทดลองทำพระซุ้มกอได้เป็นอันดับแรก ในปี พ.ศ.2551 ก็ได้จัดตั้งแหล่ง

เรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่สนใจในเรื่องวิธีการทำพระเครื่อง ซึ่งภายในแหล่งเรียนรู้ก็จะมีสมาชิกที่คอยสาธิตกระบวนการทำพระเครื่องในขั้นตอนต่างๆ ให้ได้ชม พระเครื่องหรือพระพิมพ์ ที่ได้มานั้น ทำให้คนรุ่นปัจจุบันได้ศึกษาตั้งแต่ความเป็นมา ตั้งแต่สมัยก่อน จนมาถึงกระบวนการทำพระในสมัยนี้ ที่ยังคงความงามตาม ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนชาวไทยและยังคงสืบสานพุทธศิลป์ที่สวยงามนี้ไว้ต่อไป ปัจจุบันแหล่งการเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม ได้รับการดูแลโดย นางดวงรัตน์ พยอม ผู้เป็นภรรยา และยังคงมีการจัดทำพิมพ์พระ และให้บริการความรู้แก่ผู้ที่มีความประสงค์เข้าศึกษากรรมวิธีการพิมพ์พระอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพิมพ์พระดินที่ได้มานั้น จะถูกต่อยอดสู่การนำไปบรรจุเป็นของฝากหรือของที่ระลึก ประจำจังหวัด ควรค่าแก่การพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สามารถบ่งบอกและเล่าเรื่องราวภายในจังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภทพระเครื่องในจังหวัดกำแพงเพชร ยังขาดในส่วนของข้อมูล และเรื่องราวของพระเครื่องนั้น ๆ ในตัวผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงความเป็นมา และความหมายของพระเครื่องในจังหวัดกำแพงเพชร

เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุพระเครื่องจังหวัดกำแพงเพชรและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ ผลงานด้านศิลปกรรม ของการพิมพ์พระ ภายในแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมและการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ก่อเกิดซึ่งเอกลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ภายในแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม โดยการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน ในรูปแบบของที่ระลึก

เชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ให้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชุมชนและกลุ่มผู้ซื้อที่เป็นนักท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด เพื่อเพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน (Participatory Action Research : PAR) มุ่งเน้นสร้างองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนาไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องการองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาในกิจกรรมต่างๆ (สิทธิธัญ ประพุทธนิตสาร, 2545 : 24-27) โดยผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

เชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชรโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (*Purposive sampling*) (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2550 : 125) ได้แก่

ประชากร ได้แก่ ชุมชนแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มชุมชนแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 4 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (*Observation*) (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2550 : 122) เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน ของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชรในเรื่องของแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมในปัจจุบัน โดยบันทึกแบบบันทึกเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

2. เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยใช้กรอบแนวความคิดภายใต้กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ของ (จตุรงค์ เลาะห์เพ็ญแสง, 2558 : 105-107) ประกอบไปด้วย

- (1) ขั้นตอนการพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ (*Product concept*)
- (2) ขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ (*Feasibility study*)
- (3) ขั้นตอนการออกแบบเบื้องต้น (*Preliminary study*)
- (4) ขั้นตอนการสร้างต้นแบบ (*Build prototypes*)

โดยผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (Evaluate the design) และต้องสอดคล้องในด้านวัฒนธรรม ดังนี้

- (1) ความเหมาะสมเชิงวัฒนธรรม
- (2) ความสวยงาม (Aesthetics)
- (3) วัสดุและการผลิต (Materials and Production)

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (*Purposive sampling*) (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2550 : 125) ได้แก่

ประชากร ได้แก่ ชุมชนแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มชุมชนแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 4 ท่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ด้านการประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่

ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 3 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : (1)การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หมายถึง การให้บุคคลกลุ่มหนึ่งที่นักวิจัยคัดเลือกมา สนทนาโต้ตอบ แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกันในประเด็นต่างๆที่นักวิจัยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (รัตนะ บัวสนธ์, 2551 : 112-113) ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม

ประเภทพระดิน สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชร และร่วมกันพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีของชุมชน และแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมุ่งเน้นการศึกษาชุมชน และหาแนวทางในการแก้ปัญหา โดยกลุ่มชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เลือกโครงการสู่การปฏิบัติการออกแบบ และชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในทุกขั้นตอน (สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร , 2545 : 24-27)

(2) แบบประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน ให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มระหว่างกลุ่มชุมชน และการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมภายในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมทั้งในเชิงวัฒนธรรม ความสวยงาม และในแง่มุมของการผลิตเพื่อต่อยอดสู่การศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาดในเชิงการจัดจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกภายในจังหวัดกำแพงเพชร

3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดด้านการตลาดมาพิจารณาในมุมมองของกลุ่มผู้บริโภค ตามหลัก 4C (ฟิลิปคอตเลอร์, 2550 : 299) ดังนี้

- (1) คุณค่าผู้บริโภค (Customer Value)
- (2) ต้นทุนต่อผู้บริโภค (Cost to the Customer)

(3) ความสะดวกสบาย (Convenience)

(4) การสื่อสาร (Communication)

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินศึกษาความเป็นไปทางการตลาดของกลุ่มผู้บริโภค ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (*Accidental sampling*) (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2550 : 125) ได้แก่

ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ภายในจังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ที่ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 100 คน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นแนวทางความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ได้รับการพัฒนารูปแบบใหม่

สรุปผลการวิจัย

ในการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน สำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนประกอบด้วยผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร

(1) สรุปผลการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรพบว่า ปัจจุบันแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง

นครชุม จังหวัดกำแพงเพชร มีการดำเนินการผลิตของที่ระลึกจากพระดินจังหวัดกำแพงเพชรที่หลากหลาย และจัดจำหน่ายภายในแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เป็นสถานที่เดียวเท่านั้น ซึ่งของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายภายนอกแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เช่น ตามร้านขายของที่ระลึกต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นของที่ระลึกที่สร้างสรรค์โดยกลุ่มทำพระเครื่องเจ้าอื่นๆ ซึ่งมีการดำเนินการผลิตในเชิงหัตถอุตสาหกรรมจำนวนมาก แต่จะมีความแตกต่างจากพระเครื่องที่เป็นของที่ระลึกของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ตรงที่พระเครื่องจากแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร จะมีรูปแบบงานที่ละเอียดกว่าในด้านของความสมจริง และรายละเอียดขององค์พระ และความเก่า ดูเป็นของโบราณ เพราะมีการจำลองและตกแต่งพระเครื่องให้ดูเก่าเสมือนจริง เช่น การทำ “รา” บริเวณองค์พระเพื่อให้ดูเก่าเสมือนจริง ทำให้ของที่ระลึกพระเครื่องของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เป็นที่รู้จักกันในจังหวัดกำแพงเพชรว่าเป็นแหล่งเดียวที่เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้การทำพระเครื่องอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนรุ่นหลัง และมีการทำพระเครื่องที่มีรายละเอียดสวยงามทั้งในด้านของสรีระ และความเก่าแก่ที่เสมือนจริงขององค์พระแต่ละองค์ ซึ่งได้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมโดยรวมทั้งหมด 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่แบบพระเครื่องในกล่องจำหน่ายแบบบรรจุกรอบแขวนผนัง และแบบตั้งโต๊ะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร

ลำดับ	รูปแบบผลิตภัณฑ์	ลักษณะของผลิตภัณฑ์	จุดเด่น/จุดด้อย
1.	<p>แบบพระเครื่องทั่วไป</p> 	<p>เป็นการพิมพ์พระดินขนาดเท่าจริง โดยใช้กระบวนการพิมพ์พระแบบดั้งเดิม ทำให้ได้พระดินขนาดสำหรับการทำเป็นพระเครื่อง นิยมนำใส่กล่องพลาสติกเพื่อใช้ในการแจกจ่าย หรือนำมาล้อมกรอบเพื่อแขวนเป็นสร้อยคอ เพื่อความเป็นสิริมงคล</p>	<p>จุดเด่น: สามารถผลิตได้ครั้งละมากๆ ด้วยต้นทุนที่ต่ำ และใช้กระบวนการพิมพ์พระแบบทั่วไป มีราคาที่ถูก ทำให้นิยมนำไปใช้ในการแจกจ่ายตามงานต่างๆ</p> <p>จุดด้อย: ขาดการเพิ่มมูลค่า เนื่องจากบุคคลทั่วไปมองว่าเป็นพระพิมพ์ใหม่ ขาดการบอกเล่าเรื่องราวในตัวผลิตภัณฑ์</p>
2.	<p>แบบบรรจุกรอบแขวนผนัง</p> 	<p>เป็นการนำพระเครื่อง(พระดิน) มาบรรจุในกรอบไม้ หรือกรอบทองปิดกระจก เพื่อใช้ในการแขวนผนัง โดยนำพระเครื่องหลายรูปแบบ นำมาจัดเรียงลงในกรอบ พร้อมกับระบุชื่อเรียกของพระเครื่องแต่ละองค์ เพื่อใช้แขวนประดับตกแต่งผนัง</p>	<p>จุดเด่น: เป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านที่นิยมซื้อเป็นของฝากผู้หลักผู้ใหญ่ มีการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบพระเครื่องที่หลากหลาย และสามารถสั่งทำได้หลากหลายขนาด เลือกรูปแบบการแสดงโชว์พระได้ตามความต้องการ</p> <p>จุดด้อย: เหมาะสำหรับตกแต่งบ้านเป็นบางกลุ่ม ไม่ค่อยเหมาะกับบ้านสมัยใหม่</p>
3.	<p>แบบผลิตภัณฑ์ตั้งโต๊ะ - ตั้งหิ้ง</p> 	<p>เป็นการนำพระเครื่อง(พระดิน) มาประดับลงบนฐานไม้สัก ที่ตกแต่งตามความสวยงาม เหมาะสำหรับการตั้งบูชา และประดับบนโต๊ะทำงาน ส่วนใหญ่พระเครื่องแบบตั้งโต๊ะจะต้องผ่านการขยายขนาดให้ใหญ่ขึ้นตามความเหมาะสม</p>	<p>จุดเด่น: เป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านที่นิยมซื้อเป็นของฝากผู้หลักผู้ใหญ่ มีขนาดองค์พระที่ใหญ่ ทำให้เห็นรายละเอียดได้มาก และมีหลากหลายขนาดและหลายรูปแบบ</p> <p>จุดด้อย: เหมาะสำหรับตกแต่งบ้านเป็นบางกลุ่ม ไม่ค่อยเหมาะกับบ้านสมัยใหม่</p>

(2) สรุปผลการศึกษาแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน ควรมีการพัฒนาบนพื้นฐานความเหมาะสมทั้งทางด้านพุทธศิลป์ และศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม โดยการพัฒนาจะต้องใส่ใจในรายละเอียดทางพุทธศิลป์ขององค์พระเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้องค์พระที่มีรายละเอียดครบถ้วน และถูกต้องทั้งในด้านของสรีระ และตำหนิรายละเอียดต่างๆ โดยส่งเสริมคุณค่าด้านวัฒนธรรม และเรื่องราว ความสำคัญขององค์พระ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของผู้ที่เข้าไปบูชา และทำให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะของฝาก ของที่ระลึก ที่มีความเหมาะสมในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการพัฒนาต้องมีความสร้างสรรค์ และอยู่บนพื้นฐานความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์พระ ไม่ควรออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในที่ต่ำ และไม่ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้งานอย่างไม่เหมาะสม ควรมุ่งเน้นที่ความสวยงาม และการเคารพบูชา เป็นผลิตภัณฑ์ของตกแต่ง ของที่ระลึก ที่ให้แง่มุมมองด้านความสวยงาม และยังคงไว้ซึ่งศรัทธาของปวงชนชาวไทย เนื่องจากผลิตภัณฑ์พระเครื่องนั้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความละเอียดอ่อนในแง่ของศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องมีการพัฒนาและการออกแบบอย่างระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อทั้งผู้สร้าง และผู้เข้าบูชา ซึ่งจะต้องมีการคำนึงถึงความเหมาะสมในการพัฒนา ดังนี้ (ดวงรัตน์ พะยอม และคณะ, 2561)

- 1) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรคงไว้ซึ่งรายละเอียดขององค์พระเครื่องอย่างครบถ้วน
- 2) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรมีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ คงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของคนรุ่นก่อน
- 3) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรมีความเหมาะสมในการสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพระเครื่อง จะต้องไม่เป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในที่ต่ำ ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในที่สูง และมีความเหมาะสมด้านการใช้งาน มุ่งเน้นที่การเคารพบูชา เช่น ไม่ควรทำเป็นที่เสียบปากกา หรือผลิตภัณฑ์เพื่อการ

ใช้งานประเภทอื่นๆ โดยมีพระเครื่องประดับอยู่ หรือแม้กระทั่งการทำเป็นเสื้อผ้าต่างๆ ก็ถือว่ามีความสัมพันธ์กับความเหมาะสมในแง่ของศาสนา

4) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรสอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การทำเป็นของฝากหรือของที่ระลึก

5) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรมีการบอกเล่าเรื่องราว ความสำคัญของพระเครื่อง หรือกระทั่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม บนผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการกระจายข้อมูล และทำความเข้าใจถึงที่มาที่ไปของผลิตภัณฑ์ให้มีความชัดเจน

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

(1) สรุปผลขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนพบว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดินควรพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยมีแนวคิดที่การมุ่งเน้น อนุรักษ์ และสืบสาน ตามเจตนารมณ์ที่ศูนย์เรียนรู้การทำพระเครื่องได้ดำรงไว้ คือการถ่ายทอดความรู้ และอนุรักษ์วิถีชีวิต ทักษะ แนวทาง เกี่ยวกับการพิมพ์พระ และการทำพระเครื่อง โดยจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนา ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อในแง่วัฒนธรรม และความศรัทธาของผู้ที่เคารพบูชาพระเครื่อง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงรายละเอียดของพระเครื่องที่นำมาพัฒนาในเชิงของที่ระลึก จะต้องมียรายละเอียดเชิงพุทธศิลป์ที่ครบถ้วน และการออกแบบจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านผลิตภัณฑ์ โดยจะต้องไม่เป็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในพื้นที่ต่ำ หรือใช้งานเกินวัตถุประสงค์ในด้านการศึกษา ดังนั้น รูปแบบของผลิตภัณฑ์ควรพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภทประดับตกแต่งตามเดิม ดังที่แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ได้จัดทำไว้ เช่น แบบกรอบรูปตกแต่งผนัง หรือแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง และพัฒนาให้มีความแปลกใหม่และมีความร่วมสมัยมากขึ้น แต่จะต้องไม่กระทบต่อคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ แหล่งเรียน

รัฐการทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร มีความเห็นสอดคล้องในการพัฒนาว่า รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภทพระดิน สามารถเริ่มต้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภท “ตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง” ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการขยายขนาดขององค์พระเครื่องให้เป็นขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับการแสดงรายละเอียดของพระเครื่อง โดยจะต้องคงไว้ซึ่งรายละเอียดของพระเครื่องได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเครื่องเมืองกำแพงเพชรที่เป็นพิมพ์นิยม และถูกกล่าวขานมากที่สุด รวมถึงเป็นหนึ่งในเบญจภาคีนั่นก็คือ “พระซุ้มกอ” ที่มีศรีระ ความสวยงาม และเรื่องราวบอกเล่าที่มีความน่าสนใจ โดยจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง ในรูปแบบของพระซุ้มกอ ให้ผลิตภัณฑ์สามารถบอกเล่ารายละเอียดของผลิตภัณฑ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้มีความน่าสนใจ และสอดคล้องในด้านการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมการพิมพ์พระ ดังเจตนารมณ์ของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ที่ทำการถ่ายทอดและบริการความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเสมอมา โดยรูปแบบและข้อมูลที่จะนำเสนอในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ถ้าสามารถสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของการพิมพ์พระเครื่องได้ ก็ถือว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาที่มีความน่าสนใจ ในการบอกเล่าและให้ความสำคัญด้านการพิมพ์พระ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับองค์พระ และพระเครื่องโดยตรง

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการสนทนากลุ่มเพื่อการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

(2) ด้านการออกแบบเบื้องต้น แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร มีความเห็นสอดคล้องในการออกแบบและพัฒนาว่าการออกแบบของที่ระลึกพระเกศพระดิน แบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง เห็นควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก “พระซุ้มกอ” ซึ่งเป็นพระหนึ่งในเบญจภาคีในจังหวัดกำแพงเพชร ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของการพิมพ์พระเครื่องนั้น สามารถนำรูปแบบของ “พิมพ์พระเครื่อง” มาเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการออกแบบได้ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการพิมพ์พระเครื่อง โดยจะต้องมีการบรรยายละเอียด ความสำคัญของการพิมพ์พระ หรือประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชรเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีเงื่อนไขว่าพิมพ์พระเครื่องที่นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก จะต้องไม่เป็นในลักษณะของพิมพ์พระถาวรที่สามารถนำไปใช้พิมพ์ได้จริง เพราะอาจทำให้เกิดการนำไปพิมพ์ในเชิงพาณิชย์หรือการนำไปปลอมแปลงได้ง่าย ด้านของรูปทรงควรใช้ในผลิตภัณฑ์ควรใช้สรีระที่สื่อถึงความเป็นไทย หรือสื่อถึงผลิตภัณฑ์พระซุ้มกอ จังหวัดกำแพงเพชร เช่น รูปลักษณะรูปทรงของตัวอักษรไทย ก ไก่ ที่มาจากความเป็นมาของชื่อพระซุ้มกอ หรือการใช้รูปลักษณะรูปทรงของใบโพธิ์ ที่สื่อถึงพุทธศาสนา เป็นต้น วัสดุที่ใช้ในการออกแบบควรใช้เป็นไม้สักตามลักษณะเดิมของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ภายในแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากทางแหล่งเรียนรู้ สามารถทำงานเชื่อมโยงกับชุมชนและผู้ที่มีทักษะในการสร้างสรรค์งานไม้สักได้เป็นอย่างดี โดยคำนึงตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกันกับชุมชน ดังนี้

1) เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง รูปแบบ “พระซุ้มกอ” และคงไว้ซึ่งรายละเอียดขององค์พระเครื่องอย่างครบถ้วน

2) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาควรมีคุณค่าในเชิงศิลปะ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของการพิมพ์พระ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ สืบสาน พิมพ์พระ และ

การพิมพ์พระเครื่อง

3) ผลิตรัณฑ์ควรมีความเหมาะสมในด้านสร้างสรรค์ ไม่เป็นผลิตรัณฑ์ที่อยู่ในที่ต่ำ หรือมีรูปลักษณะ รูปทรงที่ส่อเสี่ยงต่อศรัทธาของผู้เข้าบูชา และควรมีการใช้สีระรูปทรงที่สื่อถึงความเป็นไทย หรือสื่อถึงผลิตรัณฑ์พระซุ้มกอ จังหวัดกำแพงเพชรอย่างเหมาะสม

4) ผลิตรัณฑ์ต้องมีข้อมูลบอกเล่าให้เห็นถึงความเป็นมา ความสำคัญ วิถีชีวิต วัฒนธรรม หรือประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้ผู้เข้าบูชาตระหนักถึงการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการพิมพ์พระเครื่องสืบไป (ดวงรัตน์ พะยอม และคณะ, 2561. 24)

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างต้นแบบด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เป็นรูปทรง 3 มิติ เพื่อให้เห็นลักษณะ และรายละเอียดของของผลิตรัณฑ์ ทั้งหมด 3 รูปแบบ ที่มีความเหมาะสมตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกับชุมชน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 (ทรงใบโพธิ์)

รูปแบบที่ 2 (ทรง ก.ไก่)

รูปแบบที่ 3 (ทรงเสมา)

ภาพที่ 2 รูปแบบผลิตรัณฑ์เชิงวัฒนธรรมประเภทพระดินแบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง 3 รูปแบบ ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมด้วยชุมชน

(3) ด้านการประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม ทั้งหมด 3 รูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิดูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าผลิตภัณฑ์รูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมเชิงวัฒนธรรม ในแง่ของความสวยงามและการผลิตมากที่สุด เมื่อเทียบกับรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 โดยให้มีการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบที่ 3 เพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เพิ่มรายละเอียดของเสมา ในแง่ของมิติความอ่อนช้อยมากขึ้น ไม้ให้ดูแข็งกระด้าง

2) ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของการพิมพ์พระ และข้อมูลแหล่งการเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม ควรมีการพิมพ์ด้วยอักษรชัดเจน และมีเนื้อหาที่แสดงถึงความสำคัญอย่างเหมาะสม

3) รายละเอียดของฐานผลิตภัณฑ์ที่ได้แรงบันดาลใจจากวัดพระบรมฐานนครชุม สามารถลดทอนรายละเอียดบางส่วนลงได้ เพื่อให้ง่ายต่อการผลิตเชิงอุตสาหกรรม

4) ขนาดของผลิตภัณฑ์ในส่วนของรูปจำลองพิมพ์พระช่มกอก ไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินกว่าฝ่ามือ เพื่อให้ขนาดของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมที่ขนาดที่เหมาะสมต่อการตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้งบูชา

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ตามข้อสรุปและข้อเสนอแนะของกลุ่มชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดินที่ผ่านกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน และการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3. สรุปผลการวิเคราะห์ขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

(1) สรุปผลการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด จากการประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ที่ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 100 คน และข้อเสนอแนะในมุมมองของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จากการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนตามกรอบด้านการตลาด (ฟิลิปคอตเลอร์, 2550 : 299) ในการศึกษามุมมองของผู้บริโภค ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจกลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร

ลำดับ	เกณฑ์การประเมิน	ผู้บริโภค (n=100)	
1.	คุณค่าผู้บริโภค (Customer Value)	$\bar{X}$	S.D.
	1. ด้านความสวยงามของผลิตภัณฑ์	4.65	0.48
	2. ด้านความเหมาะสมของการเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เชียงวัฒนธรรม	4.56	0.50
	3. ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการประดับตกแต่งบ้าน	4.28	0.78
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.50	0.62
	ระดับความเหมาะสม	มาก	
2.	ต้นทุนต่อผู้บริโภค (Cost to the Customer)		S.D.
	1.ความเหมาะสมของราคาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร (1,500 บาท)	3.82	0.52
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.82	0.52
	ระดับความเหมาะสม	มาก	
3.	ความสะดวกสบาย (Convenience)	$\bar{X}$	S.D.
	1. จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม	4.44	0.59
	2. จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ศูนย์แสดงสินค้า OTOP	4.04	0.74
	3. จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ร้านขายของที่ระลึกทั่วไป	4.58	0.57
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.35	0.68
	ระดับความเหมาะสม	มาก	
4.	การสื่อสาร (Communication)	$\bar{X}$	S.D.
	1. บ่งบอกถึงความเป็นผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดกำแพงเพชร	4.64	0.48
	2. บ่งบอกถึงความแปลกใหม่ ไม่จำเจในท้องตลาด	4.14	0.70
	3. ผลิตภัณฑ์บ่งบอกถึงความมีระดับ มีคุณค่า	4.54	0.50
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.44	0.61
	ระดับความเหมาะสม	มาก	
สรุปผลวิเคราะห์ความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เชียงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร		$\bar{X}$	S.D.
ค่าเฉลี่ยรวม		4.37	0.65
ระดับความเหมาะสม		มาก	

ผลการวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจกลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรจำนวน 100 คน โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37) ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.65) และเมื่อแยกเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดด้านการตลาดตาม หลัก 4C (ฟิลิปคอตเลอร์, 2550 : 299) พบว่า

ด้านคุณค่าผู้บริโภค (Customer Value) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50) ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.62) ด้านต้นทุนต่อผู้บริโภค (Cost to the Customer) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82) ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.52) ด้านความสะดวกสบาย (Convenience) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35) ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.68) ด้านการสื่อสาร (Communication) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44) ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.61)

นอกจากนั้น กลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ได้เพิ่มเติมข้อเสนอแนะ ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นแนวทางความเป็นไปได้ทางการตลาดได้ข้อสรุปดังนี้

- การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หากจัดจำหน่ายที่ร้านขายของที่ระลึกทั่วไป จะทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่ายมากขึ้น เป็นอีกหนึ่งทางเลือกนอกจากการจัดจำหน่ายที่แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม

- หากมีการนำผลิตภัณฑ์บรรจุกล่องกระจกเพื่อจัดจำหน่าย อาจทำให้ผลิตภัณฑ์ดูมีราคาที่สูงขึ้น เหมาะแก่การจัดเก็บหรือใช้ตกแต่งบ้านมากขึ้น

- สามารถแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของจังหวัดกำแพงเพชร หรือความสัมพันธ์เกี่ยวกับคำขวัญ “กรุพระเครื่อง” ของจังหวัดกำแพงเพชรลงในข้อมูลผลิตภัณฑ์ อาจทำให้ผู้บริโภคเห็นความเชื่อมโยงของผลิตภัณฑ์กับวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรมากขึ้น

- ผลิตรถยนต์ที่มีความโดดเด่น ในแง่ของความแปลกใหม่ในการนำเสนอ แต่กลุ่มผู้บริโภคบางกลุ่มอาจคุ้นชินกับผลิตรถยนต์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมรูปแบบเก่า ดังนั้นควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตรถยนต์เชิงวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ในช่องทางต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ถึงการพัฒนาของผลิตรถยนต์เพื่อสร้างโอกาสและช่องทางการซื้อขายที่มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาผลิตรถยนต์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดินสำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วม กับชุมชน ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. อภิปรายผลขั้นตอนการศึกษาในรูปแบบผลิตรถยนต์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่ม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาผลิตรถยนต์ พบว่า กลุ่มชุมชนมีความเห็นสอดคล้องในการออกแบบและพัฒนาว่า การออกแบบของที่ระลึกพระภคพระดิน แบบตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้ง เห็นควรพัฒนาผลิตรถยนต์ของที่ระลึก “พระซุ้มกอ” ซึ่งเป็นพระหนึ่งในเบญจภาคีในจังหวัดกำแพงเพชร ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของการพิมพ์พระเครื่องนั้น สามารถนำรูปแบบของ “พิมพ์พระเครื่อง” มาเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการออกแบบได้ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการพิมพ์พระเครื่อง ต้องมีการบรรยายละเอียด ความสำคัญของการพิมพ์พระ หรือประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จังหวัดกำแพงเพชรเป็นสำคัญ โดยมีเงื่อนไขว่าพิมพ์พระเครื่องที่นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบผลิตรถยนต์ของที่ระลึกจะต้องไม่เป็นในลักษณะของพิมพ์พระถาวรที่สามารถนำไปใช้พิมพ์ได้จริง เพราะอาจทำให้เกิดการนำไปพิมพ์ในเชิงพาณิชย์หรือการนำไปปลอมแปลงได้ง่าย ด้าน

ของรูปทรงควรใช้ในผลิตภัณฑ์ ควรใช้สรีระที่สื่อถึงความเป็นไทย หรือสื่อถึงผลิตภัณฑ์พระซุ้มกอ จังหวัดกำแพงเพชร โดยคำนึงตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกันกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (ฉิลิกา วรณจันทร์ และคณะ, 2555 : 61) ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้และให้ได้มาซึ่งเงินและกำไร งานหัตถกรรมรวมทั้งสินค้าต่างๆ จึงต้องมีการปรับตัวจนกระทั่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้มีการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยหลักกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ (สิทธิณัฐ ประพุทธิติสาร, 2545 :24-27) พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดิน ควรมีการพัฒนาบนพื้นฐานความเหมาะสมทั้งทางด้านพุทธศิลป์ และศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม โดยการพัฒนาจะต้องใส่ใจในรายละเอียดทางพุทธศิลป์ขององค์พระเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้องค์พระที่มีรายละเอียดครบถ้วน และถูกต้องทั้งในด้านของสรีระ และตำหนิรายละเอียดต่างๆ โดยส่งเสริมคุณค่าด้านวัฒนธรรม และเรื่องราว ความสำคัญขององค์พระ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของผู้ที่เข้าไปบูชา และทำให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะของฝาก ของที่ระลึก ที่มีความเหมาะสมในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการพัฒนาต้องมีความสร้างสรรค์ และอยู่บนพื้นฐานความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์พระ ไม่ควรออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในที่ต่ำ และไม่ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้งานอย่างไม่เหมาะสม ควรมุ่งเน้นที่ความสวยงาม และการเคารพบูชา โดยใช้วัสดุไม้สักเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เนื่องจากทางแหล่งเรียนรู้ สามารถทำงานเชื่อมโยงกับชุมชนและผู้มีทักษะในการสร้างสรรค์งานไม้สักได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้าน (ชนัญชิตา ยุกศิริรัตน์, 2557 : 13) ว่าวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีมากน้อยแตกต่างกันเนื่องจากอยู่ในภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อมต่างกัน ทำให้การสร้างสรรคสิ่งของเครื่องใช้ มีความแตกต่าง และทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เด่นชัด

2. อภิปรายผลขั้นตอนการการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ
ที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับ
ชุมชน (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527 : 2) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถ
ของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรและปัจจัย
การผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม
สอดคล้องกับการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน จากการสนทนากลุ่มเพื่อการ
พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์
การออกแบบผลิตภัณฑ์ กลุ่มชุมชนมีความเห็นสอดคล้องกันต่อการพัฒนาว่า
การออกแบบควรคำนึงตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกันกับ
ชุมชน ซึ่งจากการประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้าน
วัฒนธรรม ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง, 2558
: 105-107) พบว่า ผลิตภัณฑ์รูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมเชิงวัฒนธรรม ในแง่
ของความสวยงามและการผลิตมากที่สุด เมื่อเทียบกับรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่
2 โดยให้มีการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบที่ 3 เพื่อผลิตเป็น
ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ โดยมีรายละเอียดว่า ควรเพิ่มรายละเอียดของเสมา
ในแง่ของมิติความอ่อนช้อยมากขึ้น ไม่ให้ดูแข็งกระด้าง มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
ความสำคัญของการพิมพ์พระ และข้อมูลแหล่งการเรียนรู้การทำพระเครื่องนคร
ชุม ควรมีการพิมพ์ด้วยอักษรชัดเจน และมีเนื้อหาที่แสดงถึงความสำคัญอย่าง
เหมาะสม และลดทอนรายละเอียดบางส่วนลงได้ เพื่อให้ง่ายต่อการผลิตเชิง
หัตถกรรม โดยขนาดของผลิตภัณฑ์ในส่วนของรูปจำลองพิมพ์พระซุ้มกอ ไม่ควร
มีขนาดใหญ่เกินกว่าฝ่ามือ เพื่อให้ขนาดของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมที่ขนาดที่เหมาะ
สมต่อการตั้งโต๊ะ-ตั้งหิ้งบูชา

3. อภิปรายผลการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ของผลิตภัณฑ์
ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม ประเภทพระดิน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนา

อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยประเมินตามกรอบแนวคิดด้านการตลาด (ฟิลิป คอตเลอร์, 2550 : 299) พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก ด้านคุณค่าผู้บริโภค (Customer Value) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก และพบว่ามีความพึงพอใจในด้านความสวยงามของผลิตภัณฑ์มากที่สุด ด้านต้นทุนต่อผู้บริโภค (Cost to the Customer) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาผลิตภัณฑ์ที่ 1,500 บาท ด้านความสะดวกสบาย (Convenience) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีความเห็นว่าหากมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ร้านขายของที่ระลึกทั่วไป จะทำให้ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้นด้านการสื่อสาร (Communication) โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก พบว่า ผลิตภัณฑ์สามารถบ่งบอกถึงความเป็นผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชรได้ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีคุณค่าในด้านความเชื่อและศรัทธาที่สื่อถึงความเป็นจังหวัดกำแพงเพชร สอดคล้องกับเกณฑ์การตัดสินทางสุนทรียศาสตร์ (ปานฉัตต์ อินทร์คง, 2553 : 76) ว่าการใช้จิตแสดงปฏิกิริยาต่อสภาพการณ์ในสิ่งแวดล้อมหรือการที่จิตประเมินค่าวัตถุที่มีคุณค่าที่เราให้เกิดความรู้สึกภายในจิตใจ แม้ว่าการงานจะขึ้นอยู่กับจิตแต่ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกตามใจชอบหากแต่ต้องขึ้นอยู่กับคุณค่าที่มีอยู่ในวัตถุนั้น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ่านรูปจำลองพิมพ์พระเครื่อง ควรเป็นรูปจำลองพิมพ์พระที่ไม่สามารถนำไปพิมพ์พระได้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ และการทำซ้ำในหลายกรณี
2. ควรมีการวิจัยในแง่มุมมองของการตลาด และช่องทางการจัดจำหน่าย การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เพื่อการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักในแง่มุมมองของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวมากขึ้น

3. ควรมีการพัฒนานำวัสดุท้องถิ่นอื่น ๆ ภายในชุมชน มาสร้างสรรค์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยมุ่งเน้นที่ศักยภาพของชุมชนสามารถดำเนินการผลิตได้ด้วยตนเองอย่างครบวงจรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จตุรงค์ เลาะห์เพ็ญแสง. (2558). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมรดกวัฒนธรรมเพื่อ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร. กรุงเทพฯ : มินิ เซอร์วิส ซัพพลาย
- ชนัญชิตา ยุกดิรัตน์. (2557). แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม. กรุงเทพฯ : กวิภัส โอเอ จำกัด
- ชิลิกา วรรณจันทร์. (2555). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อ สร้างเอกลักษณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แพตติยา ทองใบ. (2553). การพัฒนาศักยภาพการจัดการผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เพื่อการท่องเที่ยวกรณีศึกษาอำเภอนาโพธิ์จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาการจัดการการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปานฉัตต์ อินทร์คง. (2553). เครื่องประดับเงินเอกลักษณ์ล้านนา : การพัฒนา เชิงพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2545). วิธีวิทยาการวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ฯ

- ฟิลิปคอตเลอร์. (2550). การตลาดฉบับคอตเลอร์. กรุงเทพฯ : พิชฌเนศพริ้นติ้ง
เซ็นเตอร์.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2551). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : ความหลากหลายทาง
วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ. ในประมวลสาระชุดวิชาการ
พัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน.นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษา
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร. (2545) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:
ร่วม:แนวคิดและแนวปฏิบัติ (Participatory Action Research
PAR). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)